

ਪਸੂ ਪਾਲਣ ਸੁਣੇਹੇ

ਗੁਰੂ ਅੰਗਰ ਦੇਵ ਵੈਟਨਰੀ ਅਤੇ ਐਨੀਮਲ ਸਾਇੰਸਜ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ (ਪੰਜਾਬ)

'PASHU PALAN SUNEHE'

Vol. 3 No. 6 (November-December, 2023)

ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੋਰਡ

ਚੇਅਰਮੈਨ

ਡਾ. ਪਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ
(ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਪਸਾਰ ਸਿੱਖਿਆ)

ਮੈਂਬਰ

ਡਾ. ਮੀਰਾ ਡੀ. ਆਂਸਲ
ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ
ਡਾ. ਹਰਕੀਰਤ ਸਿੰਘ
ਡਾ. ਇੰਦਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ

ਸੰਪਾਦਕ

ਡਾ. ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ
ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਸੰਪਰਕ

ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਲਾ ਪਸਾਰ ਸਿੱਖਿਆ
ਗੁਰੂ ਅੰਗਰ ਦੇਵ ਵੈਟਨਰੀ
ਐਂਡ ਐਨੀਮਲ ਸਾਇੰਸਜ਼
ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ
0161-2553364
deegadvasuldh@gmail.com

ਯੂਟਿਊਬ ਚੈਨਲ

ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਸੂ ਪਾਲਣ

ਸਰਦੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਮੌਸਮ ਦੇ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਨਾਲ ਪਸੂਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਈ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ। ਕੱਟਰੂਆਂ- ਵੱਛੜੂਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੀ ਫ਼ਾਰਮ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਨਵਜ਼ਮਿਆਂ ਲਈ ਬਹੁਲੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜਨਮ ਦੇ ਦੋ ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ- ਅੰਦਰ ਨਵਜ਼ਮਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਲੀ ਪਿਲਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਠੰਡ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਉਰਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਗਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਤਕਤ ਵੀ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਵਾਡਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿੱਘ ਦਾ ਖਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕੱਟਰੂਆਂ- ਵੱਛੜੂਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੀ ਹਵਾ ਤੋਂ ਵੀ ਬਚਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰਾਲੀ ਦਾ ਵਿਛਾਉਣਾ ਪਸੂਆਂ ਨੂੰ ਨਿੱਘ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੋਹੇ/ ਪਿਸ਼ਾਬ ਦੀ ਵਾਧੂ ਨਮੀ ਨੂੰ ਸੋਕ ਕੇ ਵਾੜੇ ਨੂੰ ਸੁੱਕਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਪਸੂਆਂ ਲਈ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਫਲੀਦਾਰ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਫਲੀਦਾਰ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨਿਤ ਚਾਰੇ ਬਹੁਤ ਉਪਯੋਗੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਿਸ਼ਨਿਤ ਚਾਰੇ ਪਸੂਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਦਦਗਾਰ ਸਾਬਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਸਤਾ ਦਾ ਵਧੀਆ ਸੁਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਰਦੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪਸੂਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਦਾਣਿਆਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵੀ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਪਸੂਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਸੋਧੀ ਹੋਈ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਸੁੱਕੇ ਚਾਰੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋਧੀ ਹੋਈ ਪਰਾਲੀ ਵਿੱਚ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਸਮੁੱਚਾ ਸੰਸਾਰ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਵਾ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੇ ਕਾਬਿਲ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਤੌਬਾ ਕਰੀਏ, ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਟਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਬਣਾਈਏ ਅਤੇ ਵਾਹਨਾਂ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰੀਏ।

(ਸੰਪਾਦਕ)

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸੰਯੁਕਤ (ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ) ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਰਾਲਾ

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਵੈਟਨਰੀ ਅਤੇ ਐਨੀਮਲ ਸਾਇੰਸਜ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਵੱਲੋਂ ਸੰਯੁਕਤ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਵਧਾਵਾ ਦੇਣ ਲਈ ਆਈ ਚੀ ਏ ਆਰ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਫਾਰਮਰ ਫਲਸਟ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਮਾਲ ਅਤੇ ਮਹਿਲ ਕਲਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਕੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਪਸਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਇਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕਈ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੰਯੁਕਤ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਧੀ ਅਧੀਨ ਖੇਤੀ ਜਿਣਸਾਂ ਅਤੇ ਸਹਿ ਉਤਪਾਦਾਂ ਨੂੰ ਪਸੂ-ਪਾਲਣ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਸੂਆਂ ਦੇ ਗੋਹੇ ਤੋਂ ਕੰਪੋਸਟ/ਵਰਮੀਕੰਪੋਸਟ ਆਦਿ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਦ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਪਸੂ ਪਾਲਣ ਦੇ ਖਰਚੇ ਘਟਾ ਕੇ ਮੁਨਾਫਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਫਿਸ਼ਰੀਜ਼ ਕਾਲਜ ਵੱਲੋਂ ਸੰਘਣੀ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿਧੀ ਸਬੰਧੀ ਟ੍ਰੈਨਿੰਗ

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਵੈਟਨਰੀ ਅਤੇ ਐਨੀਮਲ ਸਾਇੰਸਜ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਕਾਲਜ ਆਫ਼ ਫਿਸ਼ਰੀਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਘਣਾ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਤਕਨੀਕ ਵਿਧੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇਕ ਕਾਰਜਸ਼ਾਲਾ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਕਾਰਜਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘੁੰਮਣਸ਼ੀਲ ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਬਾਇਓਫਲਾਕ ਵਿਧੀ ਬਾਰੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗ ਦੇ 05 ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ 38 ਕਿਸਾਨ ਉਦਮੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ 10 ਔਰਤਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਡਾ. ਮੀਰਾ ਡੀ ਅਂਸਲ, ਡੀਨ, ਫਿਸ਼ਰੀਜ਼ ਕਾਲਜ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਵਿਧੀਆਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਲਨ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਮੁਤਾਬਕ, ਉਤਪਾਦਨ 15-20 ਗੁਣਾਂ ਤਕ ਵੀ ਵੱਧ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਨਾਮ ਅਤੇ ਟਾਫ਼ੀਆਂ
ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਮੌਕਾ

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਵੈਟਨਰੀ ਅਤੇ ਐਨੀਮਲ ਸਾਇੰਸਜ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ
ਆਲ ਬ੍ਰੀਡਜ਼ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ

ਭੋਗ ਸੇਅ

ਸ਼ੋਆ ਵਿੱਚ ਵਿਖਿਆਤ ਮਾਹਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜੱਜਮੈਂਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ

3 ਦਸੰਬਰ, 2023

ਐਂਟਰੀ ਫੀਸ: ਰੁ: 500/- + ਜੀ ਐਸ ਟੀ

ਸਪੈਸ਼ਲਟੀ ਸ਼ੋਆ

ਲੈਬਰੇਡੋਰ,

ਗੋਲਡਨ ਰਿਟਰੀਵਰ

ਐਂਟਰੀ ਫੀਸ

ਰੁ: 1000/- + ਜੀ ਐਸ ਟੀ

ਸਾਰੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀਆਂ ਲਈ ਖਾਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਯਾਦਗਾਰੀ ਚਿੰਨ੍ਹ

ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: 94632-68027

ਸਥਾਨ: ਐਡਮਿਨ ਬਲਾਕ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਵੈਟਨਰੀ ਅਤੇ ਐਨੀਮਲ ਸਾਇੰਸਜ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ,
ਨੇੜੇ ਵੇਰਕਾ ਦੁੱਧ ਪਲਾਂਟ, ਲੁਧਿਆਣਾ

ਪਸੂ ਪਾਲਣ ਕਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 5.5 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੇ ਹਰਾ ਚਾਰਾ ਬੀਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 40 ਲੱਖ ਮੱਛਾਂ ਅਤੇ 25 ਲੱਖ ਗਾਈਆਂ ਲਈ ਓਸਤਨ 25 ਕਿਲੋ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਨਵਰ ਹਿੱਸੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰੀ ਮਈ-ਜੂਨ ਅਤੇ ਅਕਤੂਬਰ-ਨੰਵੰਬਰ ਵਿੱਚ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਦੀ ਥੁੜ੍ਹ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਦੀ ਘਾਟ'ਚ ਭਵਿਖ ਲਈ ਕਈ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਘਟਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇੱਕ ਲਵੇਰੇ ਦੀ ਖਾਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਰਾਲੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਹਜ਼ਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰਾਲੀ ਵਿੱਚਲੇ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵੀ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਟਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ (ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਕੱਟੇ ਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਗਨਿਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਂਦੀ ਹੈ), ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ (ਵੱਧ ਯੁਰੀਆ ਪਾਣ ਨਾਲ ਵੀ ਲਿਗਨਿਨ ਵੱਧਦਾ ਹੈ), ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ, ਪੱਤੇ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਅਤੇ ਚੁੜਾਈ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ, ਕੁਤੱਹੀ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਲੰਬਾਈ, ਝੋਨੇ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਲਗਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ, ਕਟਾਈ ਤੋਂ ਸਾਂਭਣ ਤਕ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਪੇਦੇ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਅਤੇ ਮੌਸਮ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਆਦਿ। ਪਿਛਲੇ ਦੋਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਪਸੂਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਅਹਿਮ ਹਿਸਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜੋ ਕਿ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਵਰਨਣ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ:

1. ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਿਉਣਾ: ਜੇਕਰ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਰਾਤ ਭਰ ਪਾਣੀ'ਚ ਭਿਉਂ ਦਿਤਾ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚਲੇ ਰੇਸ਼ੇ ਫੁਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮੁਲਾਇਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚਲੇ ਐਂਗਜ਼ਲੇਟ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਘੱਟਦੀ ਹੈ। ਲਿਗਨਿਨ ਦੀ ਪੱਕੜ ਢਿਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਝਰੀ (ਮੁਣਨ) ਦੇ ਕਿਟਾਹੂ ਇਸ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹਜ਼ਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪਸੂ ਪਰਾਲੀ ਵੱਧ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਹਜ਼ਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 10% ਫੀਸਦੀ ਤਕ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੱਧਾ ਕਿਲੋ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕਿਲ੍ਹ ਦੁੱਧ ਵੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਵੱਧਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕੁਆਲਿਟੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਕੁੰਡ/ਹੋਦੀ ਆਦਿ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਰਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪਰਾਲੀ ਵਿੱਚਲਾ ਰੇਤਾ ਹੀ ਇੱਕਠਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

2. ਕੁੱਤਰਾ ਕਰਨਾ: ਜੇਕਰ ਮਸ਼ੀਨਾ ਰਾਹੀਂ ਪਰਾਲੀ ਦਾ ਬਰੀਕ ਕੁੱਤਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਏ (1-2 ਇੰਚ) ਤਾਂ ਦੇਖਣ'ਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪਰਾਲੀ ਵਿੱਚਲੇ ਰੇਸ਼ੇ ਦੇ ਵੀ ਬਰੀਕ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੁੱਤਰਾ ਕਰਨ ਸਦਕਾ ਇਸ ਵਿੱਚਲੇ ਰੇਤੇ (ਸ਼ਲਿਚਿਓ) ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ ਘੱਟਦੀ ਹੈ। ਇੱਥਾਂ ਵਿੱਚਲੇ ਸੈਲੂਲੋਜ਼ ਅਤੇ ਹੈਮੀਸੈਲੂਲੋਜ਼ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤਕ ਲਿਗਨਿਨ ਤੋਂ ਅੱਲਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਪਚਣ ਸ਼ਕਤੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਧੀ ਰਾਹੀਂ ਪਸੂ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਅੰਜਾਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅੱਤੇ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਤੇ ਲਿਤਾਤਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ।

3. ਪਰਾਲੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਵਾਲੀ ਫੀਡ: ਅੱਜ ਕਲ ਪਸੂਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ'ਚ ਵਧੇਰੇ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਸੱਦਕਾ, ਕੁੱਤਰੀ/ਬਰੀਕ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਜਿਣਸਾਂ (ਸੀਰਾ, ਪਾਲਿਸ, ਚੌਕਰ ਆਦਿ) ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ'ਚ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੋਲੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਫੀਡ ਇਕ ਆਕਾਰ ਦੀ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਧੂੜੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਸੋਖੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਖਾ ਕਿ ਮੀਥੇਨ ਗੈਸ ਦੇ ਉਤਪਾਦ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਫੀਡ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਉਸ ਵਿੱਚਲੇ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਅਨੁਪਾਤ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਕਸਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਗੋਲੀ ਵਿੱਚ 80-85% ਪਰਾਲੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਕਸਰ ਪਸੂ ਪੇਟਭਰ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਗੋਲੀ ਵਾਲੀ ਪਰਾਲੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਰ ਖਾੜੀ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਯਾਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਹਰਾ ਚਾਰਾ ਨਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤ ਪਸੂ ਮੀਟ ਲਈ ਪਾਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

4. ਭਾਫ ਪ੍ਰਣਾਲੀ: ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਭਾਫ ਦਾ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ 7 ਤੋਂ 10 ਕਿਲੋ ਪ੍ਰਤੀ ਵਰਗ ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਫ ਨਾਲ ਵੀ ਸੈਲੂਲੋਜ਼ ਅਤੇ ਹੈਮੀਸੈਲੂਲੋਜ਼ ਲਿਗਨਿਨ ਤੋਂ ਅੱਲਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਸੂ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਚਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਪਸੂ ਵੱਧ ਪਰਾਲੀ ਖਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਵਿਧੀ ਮੰਹਿਗੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਫ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਮੰਹਿਗੀਆਂ ਹਨ, ਕਈ ਵਾਰ ਜਿਆਦਾ ਭਾਫ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦੇ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਪਰਾਲੀ ਵਿੱਚਲੇ ਸੁਖਮ ਪਦਾਰਥ ਸੱਝ ਸਕਦੇ ਹਨ।

5. ਯੂਰੀਆ ਨਾਲ ਸੋਧਣਾ: ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਬਹੁ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ 400 ਕਿਲੋ ਪਰਾਲੀ ਲੈ ਕਿ 200 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ 14 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ ਦਾ ਘੋਲ ਬਣਾ ਕਿ ਛੱਡਕਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਤੰਰਗਲੀ ਨਾਲ ਪਲਟਾ ਕਿ ਪਰਾਲੀ ਦਾ ਕੁਪ ਅਜਿਹੀ ਥਾਂ ਤੇ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੀਂਹ ਹਨੇਰੀ ਤੋਂ ਬੱਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। 10 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਕੁਪ ਖੋਲ ਕੇ ਆਹਿਸਤਾ ਆਹਿਸਤਾ ਲਵੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਝਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਲਵੇਰੇ ਰੋਜਾਨਾ 3-4 ਕਿਲੋ ਪਰਾਲੀ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਖਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। 1-2 ਕਿਲੋ ਦੁੱਧ ਵੀ ਵੱਧਦਾ ਹੈ ਤੇ ਲਵੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਬਜ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਯੂਰੀਆ ਸੋਧਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਤੱਸਲੀਬਖਸ਼ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਕਾਰਣ; ਯੂਰੀਆ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ, ਤਾਪਮਾਨ, ਕੁਪ ਬਨਣ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਪਰਾਲੀ ਵਿੱਚਲੀ ਨਮੀ, ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਕੁਆਲਿਟੀ ਆਦਿ

6. ਜੀਵਾਣੂ ਸੋਧ: ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਪਸੂਆਂ ਲਈ ਹਜਮਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਜੱਕਲ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸੁਖਮਜੀਵ (ਜਾਗ) ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਬੈਕਟੀਰੀਆ, ਯੀਸਟ ਅਤੇ ਉੱਲੀ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਕੰਪਨੀਆਂ ਰੇਸੇ ਨੂੰ ਹਜਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇੰਜਾਇਮ (Enzymes) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ 50-60 ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਣੂਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰਖਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਲਿਗਨਿਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 35-40% ਫੀਸਦੀ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੈਲੂਲੋਜ਼ ਅਤੇ ਹੈਮੀਸੈਲੂਲੋਜ਼ 50% ਫੀਸਦੀ ਵੱਧ ਹਜਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਕਿਸਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਪਰਾਲੀ ਗੋਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਬਤੀ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੁਣ ਇਕ ਵੀ ਕਣ ਪਰਾਲੀ ਦਾ ਗੋਰੇ ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਦੁੱਧ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਬਿਨਾ ਹਰੇ ਤੋਂ ਵੀ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਪਰਾਲੀ ਦਾ ਬਿਛਾਉਣਾ: ਇੱਕ ਲਵੇਰਾ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲਗਭਗ 15-16 ਘੰਟੇ ਬੈਠਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬੈਠ ਕੇ ਜੁਗਾਲੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਬੈਠਣ ਵਾਲੀ ਜਗਾਹ ਨਰਮ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸੁੱਕੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਘੀ ਅਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਠੰਡੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਰਮ ਫਰਸ਼ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਲਵੇਰੇ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਸੱਟਾਂ ਘੱਟ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ ਉਥੇ ਥੱਣਾਂ ਦਾ ਸੋਜਾ ਵੀ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਅਰਾਮਦਾਇਕ ਫਰਸ਼ਾਂ ਸਦਕਾ ਲਵੇਰੇ ਲੰਗ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰਾਲੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਉਪਯੋਗੀ ਬਿੱਛ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਹੈ। 3-4 ਇੰਚ ਮੋਟੀ ਤਹਿ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਜੇ ਲਵੇਰਿਆਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖੀਏ (ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਰਦੀਆਂ'ਚ) ਤਾਂ ਉਹ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਬਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੁਗਾਲੀ ਵੱਧ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਦੁੱਧ ਵੀ ਵਧਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਵੀਂ ਜੰਮੇ ਕੱਟੜੂ-ਵੱਛੜੂ ਲਈ ਪਰਾਲੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਇਹ ਫਾਲਤੂ ਨਮੀ ਸੋਕ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਵੀਂ ਜੰਮੇ ਨੂੰ ਸੱਟ, ਫਿਸਲਣ ਦਾ ਖੱਤਰਾ ਘੱਟਦਾ ਹੈ, ਨਿੱਘ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪਰਾਲੀ ਫਾਲਤੂ ਅਮੌਨੀਆਂ ਗੈਸ ਵੀ ਬਣਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਮੋਕ ਘੱਟ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਅੱਜਕਲ ਬਜਾਰ'ਚ ਵਿੱਕ ਰਹੇ ਰੱਗੜ/ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀਆਂ ਦਰੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਸੁੱਕ ਸੱਸਤੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ 4-5 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵਰਤ ਕੇ ਕੰਪੋਸਟ ਬਣਾ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਕੰਪੋਸਟ (ਖਾਦ): ਡੇਅਰੀ ਫਾਰਮ ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਗੋਰੇ ਤੇ ਪਰਾਲੀ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਜੈਵਿਕ ਖਾਦ ਦੇ ਰੂਪ'ਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੋਰੇ ਤੇ ਪਰਾਲੀ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਇੱਕ ਗੁਣਕਾਰੀ ਖਾਦ ਤਿਆਰ ਕਰਨ'ਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੋਰੇ ਵਿੱਚ ਨਮੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪੋਟੀਨ ਭਾਵ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕਾਰਬਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪਰਾਲੀ ਵਿੱਚ ਭਰਭੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰੂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਿਸ਼ਰਣ ਦੀ ਨਮੀ 65% ਫੀਸਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਜੀਵਾਣੂਆਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਉਪਯੋਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਵੀ ਵੱਧਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮੌਨੀਆ ਗੈਸ ਵੀ ਘੱਟ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਮੁਰਗੀ ਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋਂ : ਮੁਰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਪਰਾਲੀ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 4-5 ਇੰਚ ਦੀ ਮੋਟੀ ਤਹਿ ਛੱਤਾਂ ਤੇ ਵਿੱਛਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੁਰਗੀ ਖਾਨਿਆਂ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਨਿਰੰਤਰ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰ ਲਿੱਖੇ ਗਣਾਂ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕੇ ਸਾਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਰਾਲੀ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਸਨੂੰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਵਕਤ ਸਿਰ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਾਸਤੇ ਅਤਿ ਜਰੂਰੀ ਹੈ।

(ਡਾ. ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ)

ਆਓ ਜਾਣੀਏ ਵਿਸ਼ਵ ਫਿਸ਼ਰੀਜ਼ ਦਿਵਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ

21 ਨਵੰਬਰ ਪੂਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ “ਵਿਸ਼ਵ ਫਿਸ਼ਰੀਜ਼ ਦਿਵਸ” ਵਜੋਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ਵ ਫਿਸ਼ਰੀਜ਼ ਦਿਵਸ ਮੁੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ

- ਸੈਮੀਨਾਰ/ਵਰਕਸ਼ਾਪ
- ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਕੈਂਪ/ਜਨਤਕ ਮੀਟਿੰਗਾਂ
- ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ/ਪੋਸਟਰ/ਬੈਨਰ
- ਰੈਲੀਆਂ/ਨੁਕਸਾਨ ਨਾਟਕ
- ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ
- ਟੀ.ਵੀ./ਰੇਡੀਓ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ/ਲੇਖ

ਫਿਸ਼ਰੀਜ਼ ਖੇਤਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ

(ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਤੇ)

- ਚੌਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਗਭਗ 11 ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ
- ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਦੁਆਰਾ ਖਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕੁਲ ਪਸੂ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਲਗਭਗ 25%
- ਜਲ- ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸਲਾਨਾ ਮਨੁੱਖੀ ਖਪਤ ਲਗਭਗ 15 ਕਰੋੜ ਟਨ

ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼

- ਫਿਸ਼ਰੀਜ਼ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨਾ
- ਜਲ ਜੀਵ ਫੜਨ ਲਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ, ਗੈਰ-ਸੂਚਿਤ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ
- ਨਿਰਭਰ ਮਛੇਰੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ (ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਲਾਭ) ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ

ਮੁੱਖ ਚੁਣੌਤੀਆਂ

- ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ - ਕੂੜਾ, ਪਲਾਸਟਿਕ, ਸੀਵਰੇਜ, ਉਦਯੋਗਿਕ ਨਿਕਾਸ, ਰਸਾਇਣਕ ਪਦਾਰਥ, ਸੈਲਾਨੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਤੇਲ, ਜਲ-ਜ਼ਹਾਜ਼ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਆਦਿ
- ਜਲ-ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ, ਗੈਰ-ਸੂਚਿਤ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਸ਼ੋਸ਼ਣ
- ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਜਲ-ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼
- ਸ਼ਹਿਰੀਕਰਨ, ਉਦਯੋਗੀਕਰਨ, ਡੈਮ, ਰੇਤ-ਖਨਨ
- ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਜਲ-ਖੇਤੀ (ਮੱਛੀ/ਝੀਂਗਾ ਪਾਲਣ) ਲਈ ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ/ਖੇਤਰਾਂ ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਬਜ਼ੇ
- ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ

ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ

- ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝਣਾ
- ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਪ੍ਰਤੀ ਜਨਤਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ
- ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ
- ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਨੁਕੂਲ ਅਭਿਆਸਾਂ/ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨਾ
- ਜਲ-ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣੇ ਕਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨੇ
- ਦੇਸੀ ਜਲ-ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਜਲ-ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣੀ

ਸੁਨੇਹਾ- ਜਲ ਸਰੋਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖੀ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਰੱਖਿਓ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ! ਨਾ ਰਹਿਣ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਅਧੂਰੀਆਂ

(ਡਾ. ਮੀਰਾ ਡੀ ਆਂਸਲ)

ਪਸੂਆਂ ਨੂੰ ਬਰਸੀਮ ਪਾਉਣ ਵੇਲੇ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਯੋਗ ਗੱਲਾਂ

ਬਰਸੀਮ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪੌਸਟਿਕ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਲੋਅ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਫਲੀਦਾਰ ਚਾਰਾ ਹੈ। ਸੁੱਕੇ ਮਾਦੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 20% ਕੱਢੀ ਪ੍ਰੋਟੀਨ, 1.5% ਕੈਲਸੀਅਮ, 1.1% ਫਾਸਫੋਰਸ ਅਤੇ 60-65% ਹਜ਼ਮ ਹੋਣ ਯੋਗ ਕੁਝ ਤੱਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਪੌਦਿਆਂ ਜਾਂ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਦੀ ਰਾਣੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਖੁਆਉਣ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਗੋਚਰੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ -

- 1) ਕਦੇ-ਕਦੇ ਤੇ ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਪਸੂ ਵਿੱਚ ਅਫਰੇਵਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਰਸੀਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੈਪੋਨਿਨ ਨਾਂ ਦਾ ਪਦਾਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਰੁਮਨ ਵਿੱਚ ਗੈਸ ਦੇ ਬੁਲਬੁਲੇ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਫਰੇਵਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇੱਕਲਾ ਬਰਸੀਮ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿੱਚ 10 ਹਿੱਸਾ ਤੂੜੀ ਮਿਕਸ ਕਰ ਦਿਓ।
- 2) ਕਈ ਵਾਰ ਬਰਸੀਮ ਖੁਆਉਣ ਨਾਲ ਪਸੂ ਵਿੱਚ ਭਰ ਪੈਣ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਰਸੀਮ ਵਿੱਚ ਫਾਈਟੋਏਸਟਰੋਜਨ ਨਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਕਾਫ਼ੀ ਮਾਤਰਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਏਸਟਰੋਜਨ ਹਾਰਮੋਨ ਵਾਂਗ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਪਸੂ ਦੇ ਪੂੜੇ ਢਿੱਲੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਕਈ ਵਾਰ ਪਸੂ ਨੂੰ ਭਾਰ ਪੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪਸੂ ਜਿਹੜੇ ਤਾਜੇ ਸੂਏ ਨੇ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੈਲਸੀਅਮ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਬਰਸੀਮ ਵਿੱਚ ਰਾਈਅਹ ਜਾਂ ਜਵੀ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬੀਜਣ ਨਾਲ ਜਾਂ ਖੁਆਉਣ ਨਾਲ ਇਸ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- 3) ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਕੁ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਰਸੀਮ ਖੁਆਉਣ ਨਾਲ ਪਸੂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਥੁੱਕ ਜਾਂ ਝੱਗ ਛੱਡਣ ਲੱਗ ਪਏ ਤੇ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚਾਂ ਪਾਣੀ, ਮੋਕ ਲੱਗਣੀ, ਹਲਕਾ ਅਫਰੇਵਾ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਲੱਛਣ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬਰਸੀਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਲੋਫਰਾਸਿਨ ਨਾਂਗ ਦਾ ਪਦਾਰਥ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਰਸੀਮ ਇੱਕ ਉੱਲੀ ਸਲੋਫਰੈਕਟੋਨਿਆਂ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸਤ ਹੋ ਜਾਣ, ਬਣਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਤੇ ਰੋਗ ਗ੍ਰਸਤ ਬਰਸੀਮ ਬੰਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਸੂ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਰਸੀਮ ਵਿੱਚ ਸਾਈਲੇਜ ਮਿਲਾ ਕੇ ਵੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- 4) ਅਜਕੱਲੁ ਬਰਸੀਮ ਵਿੱਚ ਅਮਰਵੇਲ ਉੱਗਣ ਬਾਰੇ ਕਾਫ਼ੀ ਸੁਆਲ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਮਰਵੇਲ ਜਿਸਨੂੰ ਡੋਲਰ ਜਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕਸਕੂਟਾ (ਛੁਸਚੁਟਾ) ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੇਲ ਇੱਕ ਪਰਜੀਵੀ ਵੇਲ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਬਰਸੀਮ ਦਾ ਸਾਰਾ ਰਸ ਚੂਸ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਫੁੱਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਮਰਵੇਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਜਹਿਰੀਲੇ ਤੱਤ ਹੋਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਖੁਆਉਣ ਨਾਲ ਬਦਹਜ਼ਮੀ, ਭਾਰ ਘੱਟਣਾ, ਅੱਖੇ ਸਾਹ ਜਾਂ ਮੋਕ ਵਰਗੀਆਂ ਅਲਾਮਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ, ਅਜਿਹੇ ਪੱਠੇ ਖੁਆਉਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰੋ। ਅਜਿਹੀ ਬਰਸੀਮ ਨੂੰ ਬੀਜ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਨਾ ਵਰਤੋਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅਮਰਵੇਲ ਦਾ ਬੀਜ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਬਰਸੀਮ ਦੇ ਬੀਜ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਅੱਖਾ ਹੈ। ਜੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹਿੱਸੇ ਤੇ ਹੈ ਤਾਂ ਪੱਠੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਓ। ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਪੱਠੇ ਹੋਰ ਪੈਲੀ ਵਿੱਚ ਬੀਜੇ ਤੇ ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਪਨਾਉਣ ਨਾਲ ਵੀ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ)

ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖੂਨੀ ਮੋਕ/ ਵਿੰਟਰ ਡਿਸੈਂਟਰੀ (Winter Dysentery)

ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੁਧਾਰੂ ਪਸੂਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਹੂ ਕਾਰਨ ਖੂਨੀ ਮੋਕ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿੰਟਰ ਡਿਸੈਂਟਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੋਕ ਦੇ ਨਾਲ ਪਸੂ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਘਟਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਸੂ ਨੂੰ ਬੁਖਾਰ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਖੰਘ, ਅਤੇ ਸਾਹ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਤਕਰੀਬਨ 1 ਹਫ਼ਤੇ ਤੱਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਦੁੱਧ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਸੂਈਆਂ ਗਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਛੂਟ ਰਾਹੀਂ ਛੈਲਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਪਸੂਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਸਣ ਤਾਂ ਤੁਰੰਤ ਡਾਕਟਰੀ ਸਲਾਹ ਲਾਉ। ਬਿਮਾਰ ਪਸੂ ਨੂੰ ਬਾਕੀਆਂ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਕਰ ਦਿਓ। ਸ਼ੈਡ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਵਾਓ। ਉਪਰੋਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਫਾਰਮ ਅੰਦਰ ਦਾਖਿਲਾ ਨਾ ਦਿਓ।

ਗੋਭੀ ਸਰੋਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਅਤੇ ਪਸੂ ਖੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋਂ

ਸਰੋਂ ਦੀਆਂ ਕਨੋਲਾ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਤੇਲ ਮਨੁਖੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਖੱਲ ਪਸੂਆਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਹੈ। ਸਰੋਂ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਕਨੋਲਾ ਸਰੋਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਇਰੂਸਿਕ ਐਸਿਡ 2% ਤੋਂ ਘੱਟ ਅਤੇ ਖੱਲ ਵਿੱਚ ਗਲੂਕੋਸਿਨੋਲੋਟਸ 30 ਮਾਈਕਰੋ ਮੋਲ ਪ੍ਰਤੀ ਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਆਦਾ ਇਰੂਸਿਕ ਐਸਿਡ ਵਾਲੇ ਤੇਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਨਾਡਾਂ ਮੋਟੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਿੱਲ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਨੋਲਾ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਉਮੇਗਾ-6 (ਲਿਨੋਲੈਕਿ ਐਸਿਡ) ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕਨੋਲਾ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਖੱਲ ਵਿੱਚ ਗਲੂਕੋਸਿਨੋਲੋਟਸ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪਸੂਆਂ ਵਿੱਚ ਭੁੱਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਣਨ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਕਨੋਲਾ ਗੋਭੀ ਸਰੋਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਗੁਣ

ਗੁਣ	ਕਿਸਮ		
	ਦੋਗਲੀ ਕਿਸਮ	ਜੀ.ਐਸ.ਸੀ 7	ਜੀ.ਐਸ.ਸੀ 6
ਔਸਤ ਝਾੜ (ਕੁਇੰਟਲ/ਏਕੜ)	8.8	8.9	6.1
ਬੀਜ ਵਿੱਚ ਤੇਲ ਦੀ ਮਾਤਰਾ (%)	41.0	40.5	39.1
ਪੱਕਣ ਲਈ ਸਮਾਂ	162	154	145

ਬਿਜਾਈ ਲਈ 1.5 ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਵਰਤੋਂ। ਬਿਜਾਈ ਡਰਿੱਲ ਜਾਂ ਪੋਰੇ ਨਾਲ ਕਰੋ। ਸਿਆੜਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਫਾਸਲਾ 45 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੂਟੇ ਤੋਂ ਬੂਟੇ ਦਾ ਫਾਸਲਾ ਤਕਰੀਬਨ 10 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਰੱਖੋ। ਬੂਟੇ ਤੋਂ ਬੂਟੇ ਦਾ ਸਹੀ ਫਾਸਲਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਫਸਲ ਨੂੰ ਵਿਰਲਾ ਕਰ ਦਿਓ। ਜੇਕਰ ਕਨੋਲਾ ਗੋਭੀ ਸਰੋਂ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਨਵੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਕਰਨੀ ਪਵੇ ਤਾਂ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫਾਸਲਾ 30 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਰੱਖੋ। ਬਿਜਾਈ 4-5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਢੂੰਗੀ ਕਰੋ।

ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ: 45 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ ਅਤੇ 75 ਕਿਲੋ ਸਿੰਗਲ ਸੁਪਰਫਾਸਫੇਟ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਬੀਜਾਈ ਸਮੇਂ ਪਾਓ ਅਤੇ 45 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ ਪਹਿਲੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪਾਉ। ਸਿੰਗਲ ਸੁਪਰਫਾਸਫੇਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਫਸਲ ਨੂੰ ਗੰਧਕ ਤੱਤ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਤੇਲ ਬੀਜ ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸਿੰਚਾਈ: ਪਹਿਲਾ ਪਾਣੀ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 3-4 ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਪਾਣੀ ਦਸੰਬਰ ਅਖੀਰ ਜਾਂ ਜਨਵਰੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਦਿਉ। ਤਿਸਰਾ ਪਾਣੀ ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਵਿੱਚ ਦਿਉ।

ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਖਾਮ: ਨਦੀਨਾਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ 1-2 ਗੋਡੀਆਂ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 3 ਅਤੇ 6 ਹਫ਼ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੋ।

ਕਟਾਈ ਅਤੇ ਗਹਾਈ: ਗੋਭੀ ਸਰੋਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੀਜ ਝੜਣ ਦਾ ਡਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫਲੀਆਂ ਜਦੋਂ ਪੀਲੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਫਸਲ ਕਟਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੱਟੀ ਹੋਈ ਫਸਲ ਗਾਹੁਣ ਤੋਂ 7-10 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਢੇਰ (ਕੁੰਨੂੰ) ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਗੋਭੀ ਸਰੋਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਅਤੇ ਪਸੂ ਖੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋਂ

ਸਰੋਂ ਦੀ ਖਲ ਪਸੂਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਤੱਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੋਮੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਰੋਂ ਦੀ ਖਲ ਵਿੱਚ 30-45 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੱਕ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਭਾਵੇਂ ਸੋਇਆਬੀਨ ਮੀਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਚਲੇ ਐਮੀਨੋ ਐਸਿਡ ਚੰਗੇ ਮਿਆਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਰੋਂ ਦੀ ਖਲ ਵਿੱਚ ਗਲੂਕੋਸਾਈਨੋਲੋਟ ਨਾਮਕ ਤੱਤ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਗਲੂਕੋਸਾਈਨੋਲੋਟ ਤੱਤ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਤਰਾ ਕਾਰਨ ਪਸੂਆਂ ਵਿੱਚ ਬਦਹਜ਼ਮੀ, ਭੁੱਖ ਘਟਣ ਅਤੇ ਵਾਧਾ ਦਰ ਹੌਲੀ ਹੋਣ ਜਿਹੀਆਂ ਕਈ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਆ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਸਰੋਂ ਦੀ ਖਲ ਮੁਰਗੀਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਘੱਟ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕਨੋਲਾ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਖਲ ਵਿੱਚ ਗਲੂਕੋਸਾਈਨੋਲੋਟ ਤੱਤ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਸਰੋਂ ਦੀਆਂ ਆਮ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਨੋਲਾ ਸਰੋਂ ਦੀ ਖਲ ਨੂੰ ਪਸੂਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਲਈ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਜਰਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਬਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੂਸਰੀਆਂ ਖਲਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਨੋਲਾ ਸਰੋਂ ਦੀ ਖਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਵਿਚਲੇ ਪੋਸ਼ਕ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੁਧਾਂ ਪਸੂਆਂ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਬਾਈਪਾਸ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਾਈਪਾਸ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਖੁਰਾਕ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ 'ਚ ਗਲਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅੰਤਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਹਜ਼ਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਸੂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਪੋਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਨੋਲਾ ਸਰੋਂ ਦੀ ਖਲ ਵਿੱਚ ਬਾਈਪਾਸ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਦੀ ਵਪੀਆ ਮਾਤਰਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦਾ ਮਿਆਰ ਹੋਰ ਕਈ ਖੁਰਾਕੀ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਿਹਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਸੂ ਪਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਪਸੂ ਅਹਾਰ ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰ ਕੇ ਕਨੋਲਾ ਸਰੋਂ ਨੂੰ ਖੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਡਾ. ਅਰੁਨਬੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡਾ. ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ)

ਨਵੰਬਰ- ਦਸੰਬਰ ਦੌਰਾਨ ਪਸੂ ਪਾਲਕਾਂ ਲਈ ਮੁੱਖ ਰੁਝੇਵੇਂ

ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਮੌਸਮ ਦੌਰਾਨ ਪਸੂਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਬਦਲਾਅ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਸੂਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਖੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਸਤਾ ਹੋਣੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਸੂਆਂ ਦੇ ਢਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਕੇ ਫਰਸ਼ ‘ਤੇ ਪਰਾਲੀ ਵਿਛਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਪਸੂਆਂ ਨੂੰ ਠੰਡ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਡੇਅਰੀ ਫ਼ਾਰਮਿੰਗ

ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਜਵੀ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਬਿਜਾਈ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਵਰਤੋ।

ਪਸੂਆਂ ਨੂੰ ਗਰਮੀਆਂ ਵਾਲੀ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਰਦੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਹਜ਼ਮ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰੋਟੀਨ 2% ਤੱਕ ਘੱਟ ਕਰ ਦਿਉ।

ਸੈਂਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਿੱਧੀ ਧੁੱਪ ਪੈਣ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰੋ। ਧੁੱਪ ਕੁਦਰਤੀ ਕਿਟਾਣੂ ਨਾਸ਼ਕ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਬੱਕਰੀ ਪਾਲਣ

ਬੱਕਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਦੇ ਲੱਛਣਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰੋ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਲਾਪ ਕਰਵਾਓ।

ਜੇਕਰ ਬੱਕਰੀ ਨੂੰ ਸਾਹ ਦੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਬੁਖਾਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੁਰੰਤ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾ ਕੇ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਓ। ਇਹ ਪਾਸਚੱਰੈਲੋਸਿਸ

ਬਿਮਾਰੀ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਲਾਜ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਬੱਕਰੀ ਦੀ ਮੌਤ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਵਰਤਣ ਵਾਲੇ ਬੋਕ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਦੇ ਨਾਲ 300 ਗ੍ਰਾਮ ਖੁਰਾਕ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦਿੰਦੇ ਰਹੋ।

ਮੁਰਗੀ ਪਾਲਣ

ਆਂਡੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ 16 ਘੰਟੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਆਂਡੇ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਰਗੀਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆ ਮਿਆਰ ਦਾ ਕੈਲਸੀਅਮ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਠੰਡੀ ਹਵਾ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਮੁਰਗੀਆਂ ਦੇ ਸੈਂਡ ਦੇ ਪਰਦੇ ਉਪਰ ਚੱਕ ਦਿਉ।

ਸੈਂਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿੱਘ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੋ।

ਸੂਰ ਪਾਲਣ

ਸੂਰਾਂ ਦੇ ਸੈਂਡ ਅੰਦਰ ਫਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਿਲ੍ਹੁ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿਉ।

ਸੂਰਾਂ ਨੂੰ ਚਮੜੀ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਲਈ ਗਹੁ ਨਾਲ ਦੇਖੋ।

ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ

ਤਲਾਅ ਨੂੰ ਰੋਗਾਣੂ ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀਫੈਕਸ (400 ਮਿ.ਲੀ/ ਏਕੜ) ਜਾਂ ਲਾਲ ਦਵਾਈ (400-500 ਗ੍ਰਾਮ/ ਏਕੜ) ਵਰਤੋ।

ਤਾਪਮਾਨ ਘਟਣ ਨਾਲ ਮੱਛੀ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਵੀ 25-75% ਘੱਟ ਕਰ ਦਿਉ।

(ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਅਰੁਨਬੀਰ ਸਿੰਘ)